

habet materiam, vel terminum certum, in quo consummetur. Et per hæc videtur posse sufficienter ferri iudicium de omnibus similibus transgressionibus, quæ successive, tamen immediate, seu proxime fiunt.

8. *Quid si una actio ad plures personas terminetur.* — Quando vero tota actio simul fit, terminatur vero ad plures personas, vel objecta, difficilius ibi distinguuntur plures transgressionibus, quia, licet actio æquivalet multis, re tamen vera est una, et unum peccatum gravius. Et ita mihi probabile est, iudicem, v. gr., qui simul duos homines duabus manibus teneret, et ita extraheret ab Ecclesia, unicam censuram incurrere; et idem censeo de illo, qui eodem tempore simul conversatur cum duobus excommunicatis, quia revera illa distinctio personarum in tali materia parum confert ad multiplicanda peccata. De casu vero homicidii, quando uno ictu occidit quis plures clericos, res est magis dubia; videtur tamen etiam probabilis hæc pars, quia simpliciter unum est peccatum, et una transgressio, quæ in una actione consistit, quamvis ex ea resultent plures passionibus, vel plura nocumenta, quæ potius sunt plures effectus unius peccati, quam plura peccata.

9. Obicies, quia, si illa homicidia separatim fierent, plures incurrerentur censuræ; ergo etiam si simul fiant; alioqui concurrentia delictorum ad eorum impunitatem juvaret, quod est contra rationem, et contra legem *Nunquam plura*, ff. de Privatis delictis. Et confirmatur, quia si plures homines simul concurrant ad eandem actionem, ut sacerdotem occidant, tot incurrunt censuras, quot sunt homines occidentes; ergo et e converso, si una actione plures occidantur, tot incurrerentur censuræ, quot fuerint homines occisi. Respondetur: primum argumentum æque applicari posset ad plures percussiones simul, vel diversis temporibus eidem factas; et ad furtum plurium rerum unica acceptione, vel pluribus, et diversis temporibus factis. Negatur ergo consequentia, quia cum simul totum fit, est una transgressio; cum vero separatim, sunt plures. Non solum enim in actionibus moralibus, sed etiam in moribus physicis, et in suo modo in rebus permanentibus, conjunctio, vel separatio efficit rei unitatem vel multitudinem.

10. Neque illa lex, quæ adducitur, est ad rem, tum quia hic nullum delictum manet impunitum; totum enim illud homicidium,

vel sacrilegium, punitur, v. gr., excommunicatione, non vero excommunicationibus, quia non sunt plura peccata; solum accidit, ut gravius delictum, et æquivalens multis, una tantum censura puniatur; cum tamen singula delicta leviora simili censura, et plura simul multis censuris puniantur. Sed hoc non est inconveniens, quia est per accidens, et in exemplis furti, vel vulnerationis constat idem accidere. Tum etiam quia illa lex intelligitur de pluribus delictis, quæ manent plura, et moraliter differunt specie, ut sunt furtum, et homicidium ejusdem servi, v. gr., nam de his et similibus illa lex expresse loquitur; hic autem non sunt plura delicta, sed unum æquivalens multis. Unde ad confirmationem negatur etiam similitudo, quia ubi sunt plures occidentes, sunt plures transgressionibus; ubi vero occisi sunt plures uno ictu ab una persona facto, unica est transgressio.

11. Itaque hæc pars speculative sumpta videtur satis probabiliter defendi, quamvis oppositam teneat Navarr., in Sum., cap. 6, num. 18, citans Joannem Andream, nullam vero rationem adducens. Contra eum vero ad hominem argumentamur, quia paulo inferius ait, eum, qui uno actu imprecatur mortem alicui familiæ toti, licet in ea sint plures personæ, unum tantum peccatum committere, quia respicit omnes illas per modum unius collective. Ait etiam, qui uno verbo blasphematur de duodecim Apostolis, unum peccatum committere. Pari ergo ratione, si uno ictu plures occidat, unum peccatum committit, quia in omnes tendit per modum unius; et sicut nocumentum in hoc genere peccati derivatur ad singulos personaliter, et distributive, ut sic dicam, ita et in exemplis adductis. Eandem tandem sententiam defendit Ugolin. supra, num. 8, non vero adducit rationes, præter supra insinuat, quæ firmæ non sunt.

12. Nihilominus tamen, quia hæc pars securior est, ea videtur in praxi sequenda, quia illa simpliciter censentur plura homicidia, et hoc sufficit in ordine ad censuram, sive in rigore peccata sint plura, sive non, quia censura fertur ratione injuriæ factæ tali personæ, vel ratione homicidii, etc. Quod adeo verum est, ut licet peccatum fuerit commissum, si re ipsa non fuit illata injuria vel damnum prohibitum, censura non incuratur; ergo et e contrario, si injuriæ fuerunt numero diversæ ex distinctione personarum, quamvis ex eadem actione culpabili proce-

dant, satis erit ad incurrendas diversas censuras. Denique (quod ad praxim etiam pertinet) ut valida sit absolutio a tali censura, vel facultas impetrata ad absolutionem obtinendam, necessarium erit exprimere in causa censuræ numerum personarum, seu clericorum occisorum. Non est tamen hoc scrupulose extendendum ad omnia, in quibus plures personæ una actione injuria afficiuntur, quia in aliquibus videtur esse valde accidentarium, ut in exemplo furati depositi; in aliis est minor distinctio moralis, et plures quasi collective per modum unius concurrunt, ut in confabulatione cum pluribus simul.

Quid si aliquis violet legem uno actu habente plures circumstantias, quarum quælibet sub censura prohibetur?

13. Et ex his facile intelligitur, quid dicendum sit, quando aliquis violat legem uno actu habente plures circumstantias, quarum singulæ sub censura prohibentur, ut si esset lex prohibens sub censura comedere in die jejunii ante talem horam et talem cibum, et. Et respondeo breviter, si illæ circumstantiæ tales sint, ut mutant speciem actus moralis, tot incurri censuras, quot circumstantiæ violantur, quia propter singulas per se sumptas incurreretur censura, ut supponitur; quando autem simul concurrunt, quamvis materialiter conjungantur, formaliter manent distincta peccata in specie; ergo plures transgressionibus, et plures censuræ. Si vero illæ circumstantiæ non mutant speciem, sed aggravent intra eandem speciem peccati, una incurreretur censura, quia una est tantum transgressio. Unde, quando circumstantiæ sunt prioris rationis, accidentarium, seu quasi materiale est, quod diversis legibus, vel una lege prohibeantur; nam licet dicatur lex una quasi materialiter, quia uno contextu illa omnia prohibet, tamen æquivalet multis, et (ut ita dicam) in singulis propositionibus singulas leges tradit.

14. Exemplum optimum est in Clement. 1, de Sepult., ubi quatuor simul sub excommunicatione ipso facto incurrenda prohibentur, scilicet sepelire in loco sacro hominem publice excommunicatum, vel nominatum interdictum, vel tempore interdicti in casibus non concessis, vel publicum usurarium. Quæ prohibitiones, saltem quoad tria capita videntur diversarum rationum, quia sepelire usurarium non est violare censuram aliquam, sicut

est sepelire excommunicatum vel interdictum. Et hæc duo inter se etiam videntur diversarum rationum, sicut ipsæ censuræ diversæ sunt; quapropter, si idem publicus usurarius esset excommunicatus et interdictus, sepelire ipsum in loco sacro esset triplex sacrilegium formaliter diversum, et consequenter sufficiens ad tres excommunicationes incurendas. At vero eandem personam interdictam tempore interdicti sepelire in loco sacro, non esset duplex peccatum, neque ex illo oriretur duplex censura, quia illæ circumstantiæ non variant speciem moralem, sed aggravant violationem ejusdem censuræ. Sicut etiam in exemplo supra posito de jejunio, si quis comederet cibum prohibitum, et tempore prohibito sub censura, non ideo incurreret duas censuras, sed unam, quia totus ille actus unius rationis est, et illæ circumstantiæ magis ac magis illum corrumpunt intra eandem speciem.

15. Unde non refert, quod singulæ per se sufficerent ad inducendam censuram, quia inde solum colligitur, peccatum gravius, et minus grave posse sufficere ad hunc effectum, non vero quod quælibet major gravitas multiplicet censuram, si non multiplicat delictum. Idemque erit, si quis violenter percutiat sacerdotem, qui etiam est diaconus, subdiaconus, etc., qui Ordines per se singuli sufficiunt, ut percussor sit excommunicatus; et tamen non propterea in plures excommunicationes incidet, quia omnes illi Ordines concurrunt per modum unius, et solum aggravant delictum in eadem specie. Aliud vero dicendum videtur, si quis violenter percutiat eum, qui simul et clericus et monachus est; nam, sicut diversarum rationum sunt consecrationes, quæ in clerico et monacho considerantur, ita et prohibitiones illæ et transgressionibus diversarum rationum videntur. Unde, licet in eodem c. Si quis suadente, contineantur, tamen ut distinctæ traduntur, scilicet, qui clericum, vel monachum, etc. Et hæc videntur sufficere de multiplicatione seu iteratione censuræ.

SECTIO IV.

Quinam ligentur censura per legem vel statutum lata.

1. *Qui sint subjecti quoad censuram ab homine per sententiam latam.* — *Censura ligari potest existens in alieno territorio.* — Hanc sectionem propono, ut explicem nonnullas difficultates occurrentes circa modum

seu titulum subjectionis requisitum ex parte ejus, qui ligari debet censura. In qua re fere nulla dubitatio occurrit circa censuram latam ab homine per sententiam particularem; nam, cum illa feratur ad singularem personam, propter speciale delictum et supposita sufficiente admonitione ad illam facta, constat illam solam personam ligari posse tali censura. Supponi autem debet ex parte illius sufficiens titulus subjectionis, qui titulus respectu Summi Pontificis universalissimus sufficit, scilicet esse membrum Ecclesiæ Catholicæ, cujus Pontifex est universalis Pastor. Respectu vero aliorum particularium Prælatorum erit habere domicilium in diœcesi alicujus, vel esse membrum talis congregationis, vel aliquid simile, juxta superius dicta de jurisdictione in foro pœnitentiæ, servata proportione respectu Prælati habentis potestatem ferendi censuram. Ac denique supponi debent aliæ conditiones supra positæ, ut talis sententia rite feratur. Quibus concurrentibus, nihil obstabit, quod is, in quem fertur talis censura, sit extra territorium ferentis, quia censura ferri potest in absentem, ut supra diximus; et censura ligari existentem in alieno territorio, non est proprie exercere jurisdictionem in aliena diœcesi, sed habere ibi effectum, et quoad hunc, illum attingere, ut sic dicam, per actionem in proprio territorio rite exercitam; hoc autem non est terminus jurisdictionis excedere; sicut potest superior præceptum imponere subdito in alieno territorio existenti. De qua re videri potest Abbas, in cap. ult. de Foro competenti, num. 32 et sequent., et ibi alii.

2. Solum sunt hic observanda quædam magis propria hujus subjectionis, quatenus respondet jurisdictioni in foro contentioso. Primum est, etiam ratione delicti commissi in propria diœcesi seu territorio, fieri aliquem subditum Prælati illius diœcesis, et ab eo censura ligari posse, quia hic titulus sufficit ad jurisdictionem in foro contentioso, ut nunc suppono. Et statim magis explicabitur. Secundum est, eum, qui violat censuram alicujus Episcopi, quamvis alioqui subditus ejus non sit, quoad hoc fieri subditum, ut per censuram ab eo compelli possit ad eam servandam. Ut, si quis communicet cum excommunicato ab aliquo Episcopo, etiam extra suum Episcopatum, potest ab illo excommunicari servata forma cap. Statuimus, et cap. Statutum., de Sent. excom., in 6. Ut enim nunc suppono, excommunicatus ab uno Episcopo

particulari ita est pro universa Ecclesia excommunicatus, ut ubique locorum peccent et excommunicationem minorem incurrant omnes, qui cum illo communicaverint, quod postea ex professo tractandum est. Ratione ergo illius universalitatis, ut sic dicam, quam censura includit, habet hanc potestatem et jurisdictionem quilibet Episcopus, ut possit eos, qui dicto modo suas censuras violant, admonere et sub majori censura compellere ad eas servandas; id enim ad efficaciam talis potestatis et censuræ per eam latæ necessarium est. Et ita insinuat in dictis cap. Statuimus, et cap. Statutum. Tertium observandum est, quod licet per mutationem domicilii mutetur subjectio et jurisdictio, tamen, si citatio præcessit, ex vi illius ita confirmatur quoad hunc effectum subjectio, ut licet postea domicilium mutet quis, possit per censuras compelli ad comparandum, et excommunicari, v. gr., si contumax sit, ut notavit Abbas, in cap. ultimo de Foro competenti, num. 6 et sequentibus. Ubi late disputat et declarat hoc punctum, et quod primo etiam loco notatum est; quæ omitto, quia magis pertinent ad forum externum.

Quos ligent censuræ latae jure canonico.

3. *Episcopi non ligantur generali lege.* — Omissis ergo censuris, quæ feruntur per sententias judicum, circa illas, quæ feruntur per leges, nulla est difficultas de iis quæ feruntur jure canonico vel legibus Pontificiis, nam, quantum est ex parte subjectionis, obligant vel obligare possunt omnes baptizatos; quantum vero est ex parte territorii, universum mundum complecti possunt. In effectu vero seu in actu, tantum extenduntur, sive quoad personas, sive quoad provincias, quantum verba legis declarant. Et ita nihil aliud admonere oportet, nisi ut verba legis attente legantur, et stricte sumantur, quantum proprietas eorum permiserit. Circa quod etiam observari potest exceptio, quæ in jure habetur de Episcopis, quod generali sententia vel constitutione non ligentur, cap. Quia periculosum, de Sent. excom., in 6, quod de suspensione et interdicto, et non de excommunicatione loquitur, ut suis locis videbimus. Addi etiam possunt, quæ Cajetanus notat, verb. *Excommunicatio*, in principio. Atque hoc ipsum servata proportione in statutis particularium Prælatorum observandum est; tamen, quatenus illa procedant a jurisdictione

particulari ac definita ad certum locum, et certas personas, quædam specialia dubia circa illa occurrunt.

An statutum Episcopi sub censura comprehendat eos, qui extra ejus territorium delinquant.

4. Primum dubium est, an subditus Episcopo, violans statutum ejus, cui est annexa censura, in alieno Episcopatu, an (inquam) illam incurrat; ut, v. gr., Episcopus Conimbricensis excommunicat ipso facto omnes raptores; aliquis ejus subditus committit illud delictum extra diœcesim; dubium est, an incurrat illam censuram. Et breviter dicendum est, illam non incurrere. Ita enim definitur in cap. 2, § Statuto Episcopi, de Constitut., in 6. Ubi ratio redditur. Quia extra territorium jus dicenti impune non paretur. Statutum enim, per se et directe non fertur in personas absolute, sed in territorium vel diœcesim pertinentem ad jurisdictionem talis Prælati; nam pro illius pace et legitima gubernatione statutum fertur. Et confirmatur, nam, qui illud delictum committit in aliena diœcesi, subditur legibus illius diœcesis et censuris, si quæ sunt propter tale delictum latae; ergo non debet puniri etiam legibus sui Episcopatus, quia non punitur idem bis in idipsum. Et ita in hac sententia omnes Doctores conveniunt, ut late eos referunt Covarruv., in cap. Alma, 4 part., § 10, num. 3; Jacobus de Graff., lib. 4 Decis., cap. 8, num. 37; et Ugolin., tab. 4, c. 9, § 3.

5. *Vera resolutio.* — Qui circa hoc dubitant, an, si quis delictum illud committat intra territorium, tamen in aliquo loco exempto illius, excusetur a censura ex vi prædicti textus. Videtur enim non excusari, quia textus ille solum excipit delinquentes extra territorium; ille autem absolute non delinquit extra territorium. In contrarium vero est, quia ille locus exemptus, quamvis dicatur esse intra territorium, quia intra terminos ejus quasi materialiter continetur, tamen formaliter est extra, quia est extra jurisdictionem talis Prælati; et ex ea parte intelligere possumus locum illum suis terminis claudi et esse extra terminos alterius. Unde in cap. Cum Episcopus, de Officio ordin., in 6, cum dictum esset, Episcopum in tota sua diœcesi habere jurisdictionem ordinariam, cum limitatione subditur, in omni loco ejus non exempto posse actus jurisdictionis exercere;

quo significatur, licet locus exemptus materialiter sit in diœcesi, formaliter vero non pertinere ad diœcesim; et ideo non posse in eo actus jurisdictionis exercere. Ferre autem statutum obligans sub censura, est actus jurisdictionis; ergo non potest obligare tale statutum pro illo loco exempto; ergo nec comprehendet subditum in illo peccantem. Et confirmatur ex cap. 4 de Privileg., in 6, in verbis illis: *Dummodo sit in loco exempto commissum*; in quibus supponitur delictum commissum in tali loco esse extra jurisdictionem Episcopi ordinarii illius diœcesis, in qua talis locus existit. Præterea confirmatur, quia etiam ibi procedit ratio text. in dicto cap. 2 de Constitut., quod extra territorium jus dicenti non paretur. Procedit etiam altera ratio, quod in illo exempto obligant leges alterius Prælati, ad quem locus ille pertinet; et ibi peccans incurrat censuram ab ipso latam; ergo non incurrat aliam. Et confirmatur ex Clem. ult. de Priv., ubi specialiter conceditur Archiepiscopis vel Episcopis ut in locis exemptis suarum diœcesum quosdam actus Pontificales exercere possint, ex qua speciali concessione satis aperte colligitur, alios non posse; sed expresse etiam statim declaratur, ut nullum alium actum jurisdictionis possint ibi exercere; ergo quoad alia omnia ita se habent respectu illius loci, ac si omnino extra terminos diœcesis existeret.

6. *Quis dicatur locus exemptus quoad hunc effectum.* — Atque hæc sententia videtur mihi sufficienter probari; et rationem dubitandi in contrarium positam ex dictis etiam solutam manere; ideoque illam veram esse censeo. Dummodo locus sit plene exemptus a jurisdictione Episcopali, ita ut non possit ordinarius in eo leges ferre, incolas illius loci obligantes. Intelligendum item censeo per locum exemptum, non Ecclesias aut monasteria religiosorum exemptorum, quæ non nisi ratione talium personarum exempta vocantur; et ideo si aliæ personæ subditæ Episcopis intra eos frangerent statuta Episcoporum, censuras eorum sine dubio incurrerent. Sed loca exempta proprie dicuntur parochiæ aliquæ aut oppida, quæ quoad ordinariam jurisdictionem Ecclesiasticam exempta sunt. Nec referre censeo, quod ille locus sit alteri Episcopo subiectus vel Summo Pontifici reservatus, quia utroque modo privatur jurisdictione in eum locum Prælati, a cujus potestate locus eximitur, qualis est in hac Conimbricensi civitate parochia S. Crucis, quæ exempta est a juris-

dictione Ordinarii, et Priori illius conventus subjecta est, juxta c. Cum olim, 2, de Privileg. Atque hanc sententiam esse communem refert Ugolin., d. c. 9, § 3, ubi etiam alias opiniones tractat, sed nullam rationem earum adducit, quæ ex dictis soluta non sit, ipse vero fusius omnes dissolvit, et nostram opinionem tenet.

7. *Ugolini limitatio. — Exemplum.* — Addit vero in fine quamdam limitationem ad prædictum cap. 2 de Constit., in 6, scilicet, qui delinquit in alieno territorio non incurrere censuram per statutum latam a suo Episcopo, nisi peccatum inchoaverit in proprio territorio; nam tunc licet illud consummaverit in alieno, nihilominus in censuram incidet. Adhibetque exemplum, si Episcopus statutum faciat, ut si quis in sua Ecclesia per duos menses non resederit, excommunicatus sit; tunc enim, licet canonicus in alieno territorio degens per plures menses statutum frangat, in censuram incidit. Et ratio est (inquit) quia licet consummetur in alieno territorio contumacia, in proprio inchoata est.

8. *Exemplum ab Ugolino adductum non esse ad rem ostenditur.* — Sed imprimis exemplum non est ad rem, quia si attentius consideretur, peccatum illud, quantum attinet ad censuras et ad forum Ecclesiæ, non in alieno territorio, sed in proprio consummatur; nam, ut ex superioribus constat, in ordine ad censuras, et forum Ecclesiæ, peccatum consummatur ipso actu et effectu externo prohibito; in dicto autem exemplo, quod prohibetur, est omissio residentiae; hæc autem omissio in illa Ecclesia consummatur, ubi residendum erat ex obligatione. Unde quod dicitur de contumacia inchoata in proprio territorio et consummata in alieno, non recte dictum est; nam si illa persona per duos menses integros in proprio territorio fuit et non resedit, ibi inchoavit et consummavit contumaciam et censuram incurrit; quod vero in alieno territorio diutius in ea perseverat, impertinens est. Si autem in proprio territorio existens, non fuit absens a sua Ecclesia per duos menses, non inchoavit ibi contumaciam, sed alibi, ubi terminum illum non residendo transegit; nam, quando lex præfigit terminum, non inchoatur contumacia, donec terminus præfixus compleatur. Et ideo in hujusmodi legibus simul est inchoari et consummari contumaciam; quamvis autem contumacia interior inchoetur et consummetur in alieno territorio,

tamen, quia ipsa exterior transgressio in proprio consummatur, ideo in ordine ad censuram, potius censebitur delictum illud in proprio territorio committi.

9. *Ugolini limitatio rejicitur.* — Atque hinc tandem videtur sine causa adhiberi limitatio illa, sed potius e contrario dicendum fore, ibi committi delictum in ordine ad censuram, ubi exterius consummatur, licet alibi inchoetur; unde si quis inchoet delictum in proprio territorio, consummet vero extra illud, non incurret censuram statuti proprii territorii; secus vero si e contrario extra inchoet, et intra consummet. Dico autem in ordine ad censuram, quia in ordine ad alias pœnas vel effectus, communis est doctrina Juristarum, quando delictum in uno loco inchoatur et in alio consummatur, delinquentem utriusque loco fieri subjectum ratione delicti, juxta l. 1, C. Ubi de crimine agi oportet, in illis verbis, *ubi commissum vel inchoatum sunt*, ubi Interpretes id docent, et Bartol., in l. *Dominum*, ff. de Furtis, et Abbas, in cap. Postulasti, de Foro compet., num. 25. Et ratio est clara, quia is in utroque loco vere deliquit; ergo ratione delicti fit illius fori, quantum ad pœnam vel judicium correspondens tali delicto, prout in singulis locis commisso. At vero in ordine ad censuram intercedit hæc peculiaris ratio, quod illa non contrahitur propter inchoationem delicti donec consummatum sit (supponimus enim ita esse latam), et ideo dicimus, præcipue esse attendendum territorium, in quo consummatur, etiamsi extra illud inchoatum sit. Quod primo probari posset eodem exemplo, prout a nobis declaratum est. Aliaque adhiberi possunt moralia et frequentia; nam si stuprum, v. gr., esset prohibitum in hoc Episcopatu, sub censura, et quis decipiens virginem eam traheret extra terminos diœcesis, quamvis per tactus et oscula inchoaret hic delictum, si tamen non consummaret, donec esset in altera diœcesi, non incurreret. Idem intelligi potest de homicidio et aliis similibus. Præterea, si quis occidat hominem in Ecclesia existentem, quamvis inchoet delictum extra Ecclesiam, inde projiciendo sagittam, incurret censuram latam contra homicidam in Ecclesia; secus vero esset, si in Ecclesia inchoaret delictum, inde projiciendo sagittam, et extra consummando delictum, ibi occidendo; ergo proportionate loquendum erit de peccato intra vel extra territorium consummato. Et ratio reddi potest ex superius dictis, quia censura non incurri-

tur nisi propter peccatum consummatum in ea specie, in qua sub censura prohibitum est; ergo ubi consummatur, ibi delinquitur in ordine ad censuram contrahendam vel non contrahendam.

10. *Quid dicendum de illo qui alium vulneravit in territorio, ubi pro homicidio censura est imposita, vulneratus autem extra illud moritur.* — Dices: ergo, si subditus lethaliter vulneravit alium in propria diœcesi, ubi est censura annexa homicidio, et vulneratus non ibi moriatur, sed in alia diœcesi, ad quam discessisset, alter non incurret censuram, quod videtur difficile creditum, cum delictum totum in proprio territorio fuerit commissum. Et tamen bona videtur illatio, quia ille non fuit homicida in eo loco, ubi illa lex sub tali censura obligabat. In eo casu dubia quidem res esse videtur; nihilominus tamen probabilius est in eo incurri censuram, quia, licet delictum quoad effectum ultimum consummetur extra territorium, tamen quoad actionem etiam externam, intra territorium consummatum fuit. Unde, licet ille non esset subditus, ratione delicti posset conveniri in illo territorio, ubi deliquit, non solum de vulnere inflictio, sed etiam de homicidio commisso; imo in alio territorio conveniri non poterit, quia ibi non deliquit; ergo a fortiori per ipsammet legem convenitur et punitur. Quocirca, licet, ut incurratur censura, expectetur effectus consummatus talis actionis, tamen, quod effectus sequatur in hoc, vel in illo loco, est valde accidentarium et extrinsecum, sed considerandum est, ubi revera delictum commissum sit.

11. *Quid si sub censuræ præcipiatur ne triticum extra territorium deferatur.* — Ex quo etiam facile solvitur, si quis objiciat de statuto Episcopi prohibentis sub censura, ne triticum, vel aliquid simile extra diœcesim feratur, quod delictum non videtur consummari, donec terminos diœcesis quis egrediat. Quamquam enim moraliter potius, quam philosophice hæc pensanda sint, nihilominus etiam in toto rigore verum est, peccatum illud quoad actionem consummari in toto termino diœcesis, licet quoad terminum extrinsecum consummetur in alia.

12. Sed quid si Prælati sub censura prohibeat subditos sacerdotes, ne in alia diœcesi Missam faciant, vel aliquid simile? quomodo poterunt illi censura ligari, cum facere non possunt contra statutum, nisi in aliena diœcesi? Respondeo, hoc solum posse prohiberi

ab Episcopo imponendo aliquod genus censuræ, ut suspensionis ipso facto; quæ suspensio inhæret personæ, et ideo illam secum defert ubicumque sit, ut infra latius explicabimus.

SECTIO V.

Nam agens in aliena diœcesi contra sententiam generalem sui Prælati, ejus censura ligetur.

1. Superest vero alia dubitatio, an subditus alicujus Episcopi agens in alia diœcesi contra sententiam generalem sui Prælati, per quam censura fertur in eos, qui hoc agunt, vel omittunt, talem censuram incurrat. Nam ex dictis videtur sequi non incurri, quia talis sententia perinde se habere videtur, ac statutum generale; sed statutum non obligat in alieno territorio; ergo nec hujusmodi sententia. Confirmatur ex ratione d. c. 2, quia extra territorium nemo dicere potest jus, nam hoc verum est tam de statuto quam de præcepto. In contrarium vero est, quia in cap. A nobis, 4, de Sent. excom., dicitur hujusmodi sententia: *Quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit*, obligari subditos omnes, absque distinctione ulla; sed licet versentur in alieno territorio, adhuc sunt subditi; ergo ligantur.

2. *Prima sententia.* — In hoc Canonistæ aliter loquuntur de sententia, quam de statuto, nam per sententiam aiunt posse excommunicari existentem in alieno territorio, non vero per statutum, ut videre licet in Abbate, dict. c. ult. de Foro competenti, n. 42, et in Ugol., d. c. 9, § 2 et 3, et aliis, quos referunt. Non declarant autem, an loquantur de sententia generali, vel de particulari tantum; rationes vero quas afferunt, utrique communes sunt. Summa earum est, quod statutum respicit territorium, ut qui ibi adsunt, intelligant, quid ibi agendum sit vel cavendum; sententia vero respicit personas. Ex qua differentia videtur sequi (ex sententia horum auctorum) subditum transgredientem sententiam Prælati, etiam cum existit in alieno territorio, censuram incurrare.

3. *Non est idem ferri sententiam in absentem, et ferri propter delictum extra territorium commissum.* — Verumtamen ulterius advertendum est, aliud esse, censuram ferri in eum, qui extra territorium existit, aliud vero ferri in eum propter delictum extra territorium commissum. Cum enim in cap. Ut animarum, de Constitut., in 6, dicitur extra terri-

torium non incurri censuram statuti, non est propter absentiam personæ, ut sic dicam, sed quia actio ipsa, seu delictum extra territorium commissum est; ita ut, si fingatur casus, in quo post commissum delictum in alio territorio, antequam consummetur effectus ejus, in quo incurritur censura, delinquens jam existat in sua diœcesi, nihilominus non incurret censuram. Ut, v. gr., si lethaliter vulneravit alium extra diœcesim, et ad eam reversus est antequam ille moriatur, non incurreret censuram homicidii, ibi latam, quia delictum commissum fuit extra territorium, ubi statutum non obligat; et ideo quod persona sit in diœcesi propria, impertinens est. Sicut etiam e contrario si post delictum commissum in propria diœcesi, ad aliam transiret ante incursum censuram, nihilominus illam incurreret, ubicumque esset eo tempore, quo consummatur effectus.

4. *Tam sententia quam statutum comprehendit absentes qui in territorio deliquerunt.* — Unde quoad hoc nulla est propria differentia inter sententiam et statutum; in qua investiganda sine causa laborant citati Jurisperiti, dicentes per statutum non ferri sententiam in existentem extra territorium, sicut per sententiam, propter dictum c. Ut animarum; sed id falsum est, quando delictum contra statutum commissum est in propria diœcesi. Capitulum enim Ut animarum, non agit de absentia solius personæ, sed delicti, ut sic dicam. Quapropter non est etiam quoad hoc differentia inter sententiam specialem, vel generalem; utraque enim ferri post in absentem, extra territorium, si feratur propter delictum in territorio commissum, sicut de speciali sententia supra ostendimus, et de generali facile constat a paritate rationis; et quia, si per statutum id fieri potest, ut diximus, multo magis per sententiam generalem, quæ magis respicit personas. Denique usu, et exemplis res est manifesta, nam si Episcopus ferat hanc sententiam: *Omnis homicida excommunicatus sit*, subditus, qui intra illum Episcopatum lethaliter alium vulneravit, licet fugiat, et jam sit in alia diœcesi, cum incipit esse homicida, excommunicationem contrahet. Et idem intelligi potest in peccato simoniæ, et similibus. Communiter autem inter hæc non fit distinctio, quia regulariter, moraliter non accidit, ut qui delinquit in uno territorio, tempore contrahendi censuram jam sit in alio; re tamen vera sunt distincta, et nunquam separantur.

5. *An per generalem sententiam possit censura ferri in delinquentem extra territorium.* — *Sententia censuræ pro præterito delicto lata non potest ferri nisi pro delicto in propria diœcesi patrato.* — Difficultas vero est, an per sententiam, præsertim generalem, feratur censura non solum in personam extra territorium existentem, sed etiam propter delictum extra territorium commissum, et quod discrimen circa hoc sit inter sententiam, et statutum. Circa quod ulterius adverto, duobus modis posse hanc sententiam ferri, ut supra dictum est: uno modo pro peccatis præteritis cum ordine ad satisfactionem vel restitutionem, etc.; alio modo pro peccatis pure futuris. Quando priori modo fertur, quatenus illa censura supponit delictum commissum, necesse est, ut tale delictum vel sit in propria diœcesi commissum, vel quod alia ratione pertineat ad forum judicis ferentis censuram, ut quod a subditis sit commissum, et quod ab ipso pars læsa jus suum requirat; nam si hujusmodi jurisdictio in eo non supponatur, non habebit jurisdictionem ad vindicandum vel emendandum illud delictum. Supposita vero hac potestate, talis sententia obligabit subditos, etiamsi extra territorium sint, et ibi contumaces esse incipiant. Ut, v. gr., si Episcopus hic excommunicet eum, qui tale furtum fecit, nisi intra mensem restituat, quamvis reus in alia provincia versetur, et ibi post mensem incipiat esse contumax, sine dubio in excommunicationem incidet, quia illa non fertur per modum statuti, sed per modum sententiæ, quæ ferri potest in absentem. Neque in hoc est ulla ratio differentiæ inter sententiam generalem et specialem. Et, quamvis contumacia, quæ est proxima ratio censuræ, consummetur extra territorium, non obstat, tum quia præceptum illud non respicit territorium, sed personam; tum etiam quia illa persona ratione delicti seu conventionis coram legitimo iudice præoccupata est, eamque ob rem parere tenetur, argumento c. Proposuisti, de For. comp., et ideo si sit contumax, in censuram incidet. Denique hic modus potestatis necessarius est ad bonum regimen Ecclesiæ, et ut censuræ debitam efficaciam habeant; nec propterea confunduntur jurisdictiones, aut perturbatur debitus ordo inter diversas diœceses, ut per se notum est. Unde nec dispositio c. Ut animarum, nec ratio ejus in hoc casu procedit, cum sit longe aliud de statuto, vel de hoc genere sententiæ, ut declaratum est.

6. At vero, quando sententia pure fertur in futurum ad præcavendum delictum, et non ad emendandum commissum, ut est illa c. Anobis: *Qui furtum fecerit, excommunicatus sit*, major est dubitandi ratio, quia vix potest constitui differentia inter hanc sententiam, et statutum, quantum spectat ad exercendum actum jurisdictionis extra territorium, quæ est ratio c. Ut animarum. Nihilominus tamen censeo esse constituendam differentiam, quam melius explicabimus, simul cum dubio seq.

7. *Num subditus unius diœcesis existens in altera, si agat contra præcepta illius diœcesis, illorum censuris ligetur.* — Dubitari enim potest, an subditus unius diœcesis, existens in altera diœcesi, et ibi agens contra præcepta Episcopi illius diœcesis, incurrat censuras ab illo latas. Videtur enim ex dict. c. A nobis, 1, colligi, non incurrere, quia, ut ibi dicitur, generalis clausula non extenditur ad eos, qui non sunt de jurisdictione ferentis. Ratio etiam id probare videtur, quia ille non est subditus ratione domicilii, ut, supponimus; neque etiam ratione delicti, quia tale delictum supponit obligationem talis legis; agimus enim de delicto inobedientiæ, transgressionis mandati talis Prælati; obligatio autem supponit subjectionem; ergo ante delictum oportet, ut interveniat titulus subjectionis, qui in præsentem nullus est. In contrarium vero est, quia qui degit aut versatur in aliquo territorio, tenetur sese conformare, seu parere legibus illius; ergo, si illas transgreditur, incurret censuram ibidem tali legi annexam. Et confirmatur ex cap. 2 de Const., in 6, cum dictis hic in 1 dub.; nam, qui in alieno Episcopatu transgreditur statutum sui Episcopatus, non incurrit censuram ejus; ergo obligandus est ad servanda statuta alterius Episcopatus, in quo versatur, sub censuris eorum; alioqui ille fiet melioris conditionis, seu extra omne jugum, et legem, solum, quia in alieno territorio peregrinatur.

8. *Præceptum latum per modum sententiæ non ligat, nisi subditos ferentis.* — Quocirca necessario hic distinguendum est inter statutum et sententiam; nam quando præceptum Prælati fertur per modum sententiæ, non ligat nisi subditos ejus, non vero extraneos, etiamsi in ejus territorio delinquant. Ita enim aperte traditur in dicto c. A nobis, 1, de Sent. excom., et ita ibi intelligunt Glossa, Abbas, et alii Doctores; et Covarr., in dict. c. Alma, p. 1, § 40, n. 2. Qui reddit rationem, quia per talem sententiam tantum ligantur illi,

qui sunt subditi eo tempore, quo sententia profertur; quales non sunt extranei. At vero Ugolin., dict. c. 9, § 2, n. 4, eandem tenens sententiam, ex contrario principio reddit rationem, scilicet, quia sententia, statim ac lata est, operatur, ideoque ex tunc complectitur subditos, aut re, aut spe, id est, et eos qui nunc subditi sunt, et qui nascentur, eove domicilium transferent, non vero comprehendit extraneos, qui illuc postea profecti delinquant, quia *infelix* (inquit) *casus non consideratur*, argumento legis *Inter stipulantem*, § Sacram., ff. de Verb. obligat.; at statutum (ait Ugolinus) *semper loquitur, et semper operatur.*

9. *Rationes Covarr. et Ugolin. improbantur.* — Sed hæc rationes non sunt efficaces; nam sententia hæc generalis, cum pro futuro tempore duret, sine dubio complectitur non tantum eos, qui sint subditi eo tempore, quo ipsa primum pronuntiatur, sed omnes, qui toto illo tempore denuo incipiunt esse subditi, sive per mutationem domicilii, sive per generationem, vel novum usum rationis, quia sententia illa non solum habet vim et efficaciam cum primum fit, sed toto etiam tempore, quo durat; et quoad hoc similis est legi, vel statuto, et quod attinet ad hoc punctum, verum assumit posterior ratio; tamen, cur respectu talis sententiæ non fiant subditi extranei delinquentes in illo territorio, minime probatur ex illo axioma, quod *infelix casus non consideratur*. Alioqui nec respectu statuti fierent subditi. Item, illa generalis propositio non est universaliter vera quoad omnes res morales; licet enim non consideretur quoad stipulationem, de qua loquitur illa lex, quæ assertur, tamen quoad prohibitionem, et punitionem maxime consideratur. Addo etiam, talem sententiam non solum non comprehendere extraneos venientes postea ad illam diœcesim, sed nec etiam illos, quos contingit in ea versari, tunc quando sententia profertur, quia in eis etiam procedit decisio cap. A nobis, 1.

10. *Propria ratio.* — *Existens in alieno Episcopatu si ejus statutum frangat, illius censura ligatur.* — Ratio ergo propria est, quia hujusmodi sententia licet generalis sit, directe fertur in personas, ut earum contumaciam coereat et puniat; ideoque non extenditur ad extraneos, qui, licet versentur in alieno territorio, illic simpliciter non sunt subditi, neque intervenit aliquis titulus, quo fiant subditi, nam delictum non facit subdi-